

*До спеціалізованої вченої ради Д 26.236.02
в Інституті держави і права ім. В.М. Корецького
НАН України*

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Ахмедова Вусала Алігісмата Огли
«Протидія злочинам проти правосуддя за кримінальним
законодавством Азербайджанської Республіки та України»,
подану на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук
зі спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. В Україні відбувається реформування судової системи, що спрямоване, насамперед, на приведення судочинства України до європейських стандартів, а також забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів громадян у спосіб ефективного та справедливого вирішення правових спорів на засадах верховенства права. В той же час у професійних юридичних колах та безпосередньо у науковому середовищі відсутнє розуміння того, як саме повинне відбуватися реформування судової системи в Україні. Окремі зміни, що приймалися у законодавстві упродовж останніх років не мали системного характеру, тож можна цілком констатувати, що судова реформа в Україні перебуває у стадії реалізації, успішне завершення якої ускладнюється вчиненням кримінальних правопорушень проти правосуддя. Криміналізація суспільних відносин у сфері правосуддя обумовлена багатьма факторами до окремих з яких належать, зокрема, криза соціальної культури громадян, недостатня впливовість соціальних інститутів, спрямованих виховувати повагу до законних прав інших осіб, тощо. Недосконалість положень чинного Кримінального кодексу України щодо захисту суспільних відносин, що складаються у сфері правосуддя негативно позначається на процесі відправлення правосуддя, його доступності та прозорості, постановленні справедливих та неупереджених судових рішень. Виникає потреба оптимізації змісту Розділу XVIII КК України «Кримінальні правопорушення проти правосуддя» у напрямку

криміналізації окремих діянь з урахуванням потреби безперешкодної реалізації судової влади, забезпечення об'єктивного, повного, всебічного розгляду усіх обставин, які мають юридичне значення для конкретної справи та винесення законного, справедливого рішення. Цей процес може бути забезпечений не лише за рахунок оцінки дійсного стану криміналізації суспільних відносин у сфері правосуддя на національному рівні, однак й у співвідношенні із провідним досвідом зарубіжних держав щодо протидії злочинам проти правосуддя. У цьому контексті не може не поставати питання про роль і місце кримінального закону у мінімізації негативних проявів і зловживань у сфері правосуддя.

Правосуддя повинне бути гарантом справедливості у суспільстві, оскільки саме справедливе правосуддя формує у суспільстві довіру до судової гілки влади. В Україні поступово формується довіра громадян до системи правосуддя, про свідчать результати соціологічного дослідження «Ставлення громадян України до судової системи», проведеного Центром Разумкова у 2020 році. Баланс довіри до судів в цілому є позитивним, тобто число опитаних, які довіряють судам (48,0%) було вищим, ніж число тих, хто не довіряє (41,6%). Ще вищою є довіра громадян, які контактували з судами, до місцевих судів: довіру місцевим судам висловили більшість опитаних – 54,4%, недовіру – 34,9%¹. Така тенденція є, безумовно, позитивною, проте не сумісною з показниками довіри до судової системі багатьох зарубіжних держав. Зокрема, Нідерланди мають успіх у досягненні великої довіри громадськості до правосуддя. Гаага є визнаною світовою столицею для міжнародного правосуддя. Тож в Україні виникає потреба пошуку ефективних інструментів формування довіри громадян до суду, оскільки суди в Україні й надалі характеризуються найнижчими показниками довіри у Європі. Кримінальні правопорушення проти правосуддя негативно позначаються не лише на правах та інтересах всіх учасників процесу правосуддя, проте на міжнародному іміджі будь-якої держави, у якій вчинюються. Тому саме міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинами проти правосуддя набуває пріоритетного характеру, а порівняльно-правове дослідження засад кримінально-правової охорони відповідного порядку

¹ Низький рівень довіри до судів є наслідком низького рівня довіри до державних органів у цілому. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3162349-dovira-do-sudu-mifi-i-realist.html>

суспільних відносин дозволяє визначити недоліки та переваги функціонування правосуддя як інституту кримінального права. Як правило порівняльно-правове дослідження передбачає вивчення змісту як мінімум двох правових явищ або інститутів, які функціонують у окремих державах. В цьому сенсі дисертантом вдало обрано тематику дисертаційного дослідження, яка передбачає вивчення досвіду протидії злочинам проти правосуддя за кримінальним законодавством Азербайджанської Республіки та України. Дослідження даної проблематики та пошук ефективних напрямків її вирішення зумовлене трансформацією суспільних відносин, що складаються у сфері правосуддя, науковим запитом у сучасних дослідженнях феномену злочинності проти правосуддя в Україні та Азербайджанській Республіці, а такою потребою формування доктринальних засад протидії її відтворенню.

Злочини що є предметом дослідження Ахмедова Вусала Алігісмет Огли характеризуються певними особливостями, які підвищують рівень їх суспільної небезпечності та актуалізують їх вивчення. Зокрема, до кола спеціальних суб'єктів які вчинюють ці кримінальні правопорушення належать: суддя, слідчий, прокурор, дізнавач, працівник підрозділу, якій здійснює оперативно-розшукову діяльність, службова особа, яка має доступ до автоматизованої системи документообігу суду, службова особа органу, на який покладено функції забезпечення безпеки осіб, взятих під захист, тощо. Призначення цих осіб та їх функціональні обов'язки в процесі провадження професійної діяльності містяться у забезпеченні прав та законних інтересів всіх учасників процесу правосуддя, тому їх зловживання значно мірою підвищують суспільну небезпечність вчиненого. Окрім того, злочинна діяльність такого спрямування характеризується високоінтелектуальним характером, притаманним їх виконавцям. Ознайомлення з відповідними науковими дослідженнями у цій сфері дозволяє констатувати, що, усупереч наявності доктринальної потреби у новітніх теоретичних розробках фундаментального значення у сфері кримінально-правового та кримінологічного осмислення феномену злочинності проти правосуддя, наукові засади протидії кримінальним правопорушенням цієї категорії є недостатньо розробленими як в Україні так і в Азербайджанській

Республіці, обмежуються, переважно, дослідженнями кримінально-правових заходів впливу на окремі злочинні посягання проти правосуддя. Дослідження кримінологічних проблем в цій сфері характеризуються теоретичною незавершеністю та фрагментарністю виявлених результатів. Із зазначеного випливає необхідність наукового осмислення існуючого стану кримінально-правової боротьби із злочинами проти правосуддя та визначення напрямків гармонізації кримінального і регулятивного законодавства, проведення доктринального дослідження, розроблення аргументованих рекомендацій щодо протидії злочинам проти правосуддя в Україні та Азербайджанській Республіці.

Це зумовлює потребу вивчення теоретичних питань, що стосуються розроблення та запровадження сучасних ефективних заходів протидії кримінальним правопорушенням проти правосуддя, уніфікованих та прийнятних як для України так і для Азербайджанської Республіки на основі системного аналізу чинного кримінального законодавства двох держав. Саме цьому й присвячено дисертацію Ахмедова Вусала Алігісмата Огли «Протидія злочинам проти правосуддя за кримінальним законодавством Азербайджанської Республіки та України», зміст якої дозволяє констатувати про актуальність обраної тематики, своєчасність і затребуваність як теорією, так і практикою.

Виконання даної дисертаційної роботи узгоджено з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана у межах тем науково-дослідної роботи відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України «Проблеми підвищення ефективності кримінальної юстиції України» (2017 р. – 2019 р., номер державної реєстрації 0117U002703); «Проблеми модернізації теорії і практики протидії злочинності в Україні» (2020 р. – 2022 р., номер державної реєстрації 0119U103017).

Дисертантом належним чином сформульована мета дисертаційного дослідження, а саме, що такою являється розробка науково-теоретичних засад кримінально-правової охорони правосуддя від незаконних посягань в Азербайджанській Республіці та Україні та кримінально-правових засад протидії

злочинам проти правосуддя в обох державах. Це дозволило вирішити наступні завдання дослідження:

- провести концептуальний аналіз соціально-правової природи злочинів проти правосуддя в Азербайджанській Республіці та в Україні;
- узагальнити стан наукових досліджень проблем запобігання та протидії злочинам проти правосуддя;
- встановити сутність кримінальної відповідальності за злочини проти правосуддя в Азербайджанській Республіці та в Україні в історичній ретроспективі;
- дослідити досвід Азербайджанської Республіки та України з практики кримінально-правової протидії злочинам проти правосуддя;
- охарактеризувати злочини проти правосуддя як інститут кримінального права в Азербайджанській Республіці та в Україні;
- розкрити поняття правосуддя як соціально-правового феномена, проаналізувати проблеми теорії та сучасні доктринальні підходи;
- розробити класифікацію злочинів проти правосуддя;
- дослідити теоретико-правові питання покарання за злочини проти правосуддя;
- визначити структуру і особливості норм законодавства Азербайджанської Республіки та України щодо відповідальності за злочини проти правосуддя;
- узагальнити теоретичні та прикладні проблеми кримінально-правової протидії злочинам проти правосуддя;
- надати характеристику кримінально-правовій протидії окремим видам злочинів проти правосуддя;
- сформулювати систему наукового знання про фундаментальні основи та стратегічні напрями кримінально-правової політики щодо протидії злочинам проти правосуддя.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їхня достовірність. Дисертація підготовлена на основі комплексного, системного підходу до предмету

дослідження. Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, представлені у дисертації, зокрема й ті, що віднесені автором до наукової новизни, комплексно та достатньо обґрунтовано досліджені, що засвідчує зміст роботи.

Методологічний інструментарій дисертаційної роботи обрано з урахуванням поставленої в роботі мети та завдань дослідження, його об'єкта і предмета. У процесі дослідження були використані формально-логічні прийоми теоретичного пізнання. Під час проведення дослідження здобувачем були використані такі методи, як логіко-догматичний метод, системний метод, компаративістський метод, історичний метод, методи структурно-функціонального та системного аналізу.

Репрезентативною є емпірична база дослідження, до якої увійшли дані, одержані внаслідок вивчення та аналізу рішень Європейського суду з прав людини, зокрема таких як: «Шмалько проти України» від 20 липня 2004 року; «Агрокомплекс» проти України» від 6 вересня 2011 року; «Горнсбі проти Греції» від 19 березня 1997 року; «Імобільяре Саффі» проти Італії» від 28 липня 1999 року; «Півень проти України» від 29 червня 2004 року; «Сокур проти України» від 26.04.2005 року та інші.

Основні положення, висновки та рекомендації, що сформульовані авторкою у дисертації, в тому числі й ті, що віднесені нею до наукової новизни, мають відповідний рівень обґрунтованості. Цього вдалося досягти шляхом використання широкого кола наукової літератури та результатів емпіричних досліджень. Науковий апарат рецензованої дисертації та її автореферату є достатньо високим, матеріал викладений доступно та юридично грамотно. Позиції, які відстоює автор, ґрунтуються на наявних досягненнях світової та вітчизняної кримінально-правової, кримінологічної доктрин, положеннях суміжних галузей знань. Авторські думки підтверджуються фактами, критичним аналізом чинного законодавства, вже висловленими в юридичній літературі позиціями вчених з відповідного приводу. Логіка викладення матеріалу, манера вести наукову дискусію з іншими авторами дозволяють цілеспрямовано вивчати поданий на рецензування матеріал, встановити конкретно і повно його позитивні і негативні риси. Наукові положення, висновки та пропозиції підкріплені

посиланнями на велику кількість літературних джерел (за саме, 475 джерел), ґрунтовним вивченням наявних праць інших науковців щодо відповідної проблематики, нормативних актів України, Азербайджанської Республіки та законодавства деяких інших держав.

Структура дисертаційного дослідження. Структура дисертації та система її категоріального апарату адекватно відображають об'єктивну логіку предмету дослідження, яким визначено протидію злочинам проти правосуддя за кримінальним законодавством Азербайджанської Республіки та Україні. Робота складається із вступу, 3 розділів, які об'єднують 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 433 сторінки, з них – список використаних джерел на 48 сторінках (475 найменувань), додатки – на 3 сторінках. Зокрема, Додаток А включає список публікацій здобувача за темою дисертаційного дослідження .

Така структура дозволила автору системно і послідовно розкрити всі питання, які мали бути розглянуті відповідно до мети та завдань дослідження.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Перелік і зміст розглянутих питань свідчать про новизну дисертаційного порівняльно-правового дослідження, що вбачається у розробленні оригінальної доктринальної концепції кримінально-правової та кримінологічної протидії злочинам проти правосуддя. Аналіз змісту роботи свідчить про те, що в результаті проведеного дослідження дисертанту вдалося вирішити поставлені завдання та отримати ряд нових, важливих для науки результатів. Серед найбільш вагомих нових наукових положень, що містяться в роботі, слід виділити такі.

Автору у Розділі 1 (підрозділ 1.1) вдалося дослідити правосуддя як соціально-правовий феномен, визначити проблеми теорії та сучасні доктринальні підходи відносно досліджуваної проблематики. Цілком логічно підтримана теза про те, що справедливість є головною цінністю, з якою пов'язане право і правосуддя. Заслуговує на увагу сформульований автором висновок, що підґрунтям концепції криміналізації злочинів проти правосуддя є необхідність кримінально-правової охорони правосуддя. Зміст останньої автор визначає як

діяльність по забезпеченню правопорядку, що міститься у вирішенні спорів і розв'язанні суспільних конфліктів шляхом законного і справедливого рішення у конституційному, цивільному, господарському, адміністративному і кримінальному судочинстві, постановленого судом за участю осіб, діяльність яких сприяє зібранню належних і допустимих доказів стосовно обставин справи. Здобувачем ґрунтовно опрацьовано здобутки попередніх дослідників з означеної проблематики, зокрема щодо поняття правосуддя, його ознак, мети та ключових функцій. Дослідження правосуддя як об'єкта кримінально-правової охорони, зумовило звернення автора до профільних нормативних актів. З метою законодавчого унормування поняття «правосуддя», та недопущення невірною тлумачення правових норм, дисертантом аргументовано та запропоновано внесення змін і доповнень до чинних законодавчих актів України та Азербайджанської Республіки, зокрема, до ст. 124 Конституції України, ст. 5 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та, відповідно до ст. 125 Конституції Азербайджанської Республіки та ст. 3 Закону Азербайджанської Республіки «Про суди і суддів». Як наслідок, дисертація виправдано носить міждисциплінарний характер, у зв'язку з чим може бути корисною і цікавою фахівцям не лише з кримінального права, а й із міжнародного права.

Слід схвально оцінити сформовану автором «концепцію криміналізації злочинів проти правосуддя», згідно з якою має відбуватися і оцінюватися процедура криміналізації цих злочинів в Азербайджанській Республіці та в Україні, оскільки це спряло забезпеченню всебічності розкриття теми наукового дослідження і посилило аргументацію пропозицій сформульованих Ахмедовим Вусалом Алігісмамом Огли (підрозділ 1.2).

Заслуговує на увагу проведене автором порівняльно-правове дослідження законодавства про кримінальну відповідальність за злочини проти правосуддя в Україні та в Азербайджанській Республіці в історичній ретроспективі. До фокусу авторської уваги потрапили карані посягання, які пов'язані з процесом відправлення правосуддя від періоду Руської Правди до актуальних оновлень кримінального законодавства України. З урахуванням особливостей обраної теми здобувач вдало посилається і на окремі джерела мусульманського права, та

встановлює особливості азербайджанського кримінального законодавства, обумовлені релігійним підґрунтям правової системи держави в цілому. Проведене історичне дослідження кримінального законодавства в Азербайджанській Республіці та в Україні надало дисертанту змогу виявити низку спільних та відмінних рис, що обумовлено специфікою історичного розвитку суспільства двох держав (підрозділ 1.3).

Розділ 2 «Злочини проти правосуддя як інститут кримінального права в Азербайджанській Республіці та в Україні» присвячено опису та проблемним питанням, що стосуються визначення істотних, характерних особливостей та ознак злочинів проти правосуддя в Азербайджанській Республіці та в Україні.

Позитивно сприймаються положення підрозділу 2.1. «Класифікація злочинів проти правосуддя», у якому висвітлюється проблематика визначення об'єкта злочинів проти правосуддя. Зокрема, дисертант абсолютно правильно констатує що під час характеристики об'єктів злочинів проти правосуддя існує необхідність дослідження внутрішніх зв'язків між ними, що саме і визначають правову природу і сутність правосуддя. В результаті автор об'єктом злочинів проти правосуддя пропонує розуміти порядок суспільних відносин, які забезпечують виконання завдань і досягнення цілей правосуддя, зокрема, ухвалення законного і справедливого рішення і його виконання шляхом реалізації процесуальних і позапроцесуальних функцій органами судової влади, а також органами і особами, діяльність яких сприяє здійсненню правосуддя (с. 117). Дисертантом обґрунтовано тезу, що специфіка об'єкта злочинів проти правосуддя характеризується визначеними законодавцем властивостями їх суб'єктів.

Аргументованою та практично значущою є запропонована здобувачем класифікація злочинів проти правосуддя, зокрема: 1) злочини, що посягають на суспільні відносини зі створення необхідних умов здійснення правосуддя; 2) злочини, що посягають на суспільні відносини із процесуально регламентованого здійснення правосуддя судом; 3) злочини, що посягають на суспільні відносини із забезпечення реалізації права особи на правову допомогу; 4) злочини, які посягають на суспільні відносини із забезпечення встановлення істини у справі

та ухвалення справедливого рішення; 5) злочини, які посягають на суспільні відносини з реалізації принципу невідворотності юридичної відповідальності (с.126).

У підрозділі 2.2 «Система і особливості норм законодавства Азербайджанської Республіки і України про відповідальність за злочини проти правосуддя» акцентовано увагу на спільних та відмінних положеннях азербайджанського законодавства порівняно із українським законодавством. Це було забезпечено за рахунок використання дисертантом компаративістського методу пізнання, що свідчить про глибокий і всебічний системний аналіз порівнюваних автором кримінально-правових норм, що забезпечують охорону правосуддя в Азербайджанській Республіці та Україні. Позитивно слід оцінити й одержані здобувачем висновки, що система злочинів проти правосуддя за КК Азербайджанської Республіки у більшій мірі відповідає концепції криміналізації злочинів проти правосуддя, а спільним для обох держав є визнання необхідності правової охорони правосуддя.

Підрозділ 2.3. присвячено дослідженню покаранню як засобу протидії злочинам проти правосуддя. В результаті всебічного аналізу системи санкцій за злочини проти правосуддя у кримінальному законодавстві обох держав автором було виявлено ряд недоліків, які стосуються, насамперед, значних розривів між мінімальною і максимальною межею санкцій за вчинення досліджуваних злочинів та відсутністю додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю за постановлення суддею завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови. Власне бачення шляхів вирішення певних проблем, обґрунтований підхід до їх розв'язання дозволили здобувачу наукового ступеня висловити низку нових та таких, що заслуговують на увагу, теоретичних положень і пропозицій. Зазначене стосується, зокрема, удосконалення системи санкцій за злочини проти правосуддя та внесення відповідних змін до ст. 375 КК України та ст. 295 КК Азербайджанської Республіки.

Розділ 3 дисертації «Теоретичні та прикладні проблеми кримінально-правової протидії злочинам проти правосуддя» репрезентує кримінологічну складову дослідження та складається з трьох підрозділів, в яких послідовно та логічно висвітлено систему наукової інформації про кримінологічні показники злочинності у сфері правосуддя. Зокрема, у підрозділі 3.1 висвітлено причини і умови, характерні для злочинів проти правосуддя, що дозволило автору встановити вектори попередження їх вчинення. Останні представляють значний інтерес як для науки, так і практики протидії злочинам проти правосуддя.

Підрозділ 3.2 присвячено питанням кримінально-правової протидії окремим видам злочинів проти правосуддя. Особливу наукову цінність представляють результати дослідження, в яких визначено систему організаційних, правових та економічних заходів, спрямованих на усунення причин та умов, що сприяють вчиненню суддями правопорушень. Як наслідок – в дисертації визначено коло суб'єктів запобігання злочинам проти правосуддя, пріоритетним серед яких є правоохоронні органи. Позитивно сприймаються проаналізовані автором проблеми їх діяльності, які несприятливо позначаються на криміналізації сфери правосуддя. Відтак, варто підтримки авторське обґрунтування необхідності вдосконалення системи добору працівників правоохоронних органів з метою досягнення підвищення виконання ними своїх професійних функцій, зокрема й щодо протидії злочинам проти правосуддя.

Аргументованою у підрозділі 3.3. є позиція щодо значущості дослідження питання пеналізації та депеналізації криміналізованих діянь як складової частини кримінально-правової політики щодо протидії злочинам проти правосуддя. При цьому дисертант слушно підкреслює істотне існуючі недоліки санкцій за злочини проти правосуддя та неможливість їх застосування у повному обсязі. Слід також підтримати дисертанта щодо диференціації методів кримінально-правової політики в залежності від сфери застосування. Для теорії та практики протидії злочинам проти правосуддя в Україні та Азербайджанській Республіці інтерес становить інтерпретаційна кримінально-правова політика, сутність якої проявляється шляхом своєчасного тлумачення кримінального закону.

Таке дослідження проблеми протидії злочинам проти правосуддя забезпечило формування концептуальної платформи, що складається з класичних положень кримінально-правових доктрин України та Азербайджанської Республіки, які віднайшли в дисертації подальший розвиток.

Варто також особливо відзначити відмінний науковий стиль роботи.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. Результати дисертаційного дослідження Ахмедова Вусала Алігісмата Огли повною мірою відображені у одноособовій монографії, 16 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України з юридичних наук, 7 статтях у наукових періодичних виданнях інших держав, 6 тезах доповідей на науково-практичних та науково-теоретичних конференціях.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно. Усі сформульовані у ньому висновки і рекомендації ґрунтуються на особистих дослідженнях автора. Наукові ідеї та розробки, що належать співавторам опублікованих праць, у дисертації не використовувались.

Наукове та практичне значення роботи. Дисертація Ахмедова Вусала Алігісмата Огли характеризується теоретико-прикладним характером. Тому її значення може бути виявлене як в сфері подальших наукових досліджень, так і на практиці. Наукове та практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що сформульовані у дисертації теоретичні положення є достовірними і завершеними. Висновки, пропозиції та рекомендації, викладені в роботі, можуть бути використані:

у навчальному процесі та науковій сфері – для подальшого розроблення наукових проблем злочинності проти правосуддя, удосконалення стратегій протидії їй, при написанні монографій, підручників, посібників, а також при викладанні курсів «Кримінологія», «Кримінальне право» та похідних від них спеціальних курсів у юридичних вищих навчальних закладах (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальний процес Бакинського державного університету від 10 грудня 2020 р.);

у законотворчій діяльності – для надання пропозицій щодо змін і доповнень до законодавства України у сфері охорони правосуддя, зокрема вдосконалення положень Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України;

у правозастосовній діяльності – при розробленні й удосконаленні відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів, підготовці методичних рекомендацій, організаційних рішень з питань протидії злочинності проти правосуддя.

Оцінка ідентичності змісту автореферату та основних положень дисертації. Структура автореферату повністю відповідає структурі тексту дисертації, його зміст відображає основні положення та результати дослідження, викладені в дисертації. Достовірність отриманих результатів і обґрунтованість сформульованих пропозицій визначається правильно обраним методологічним підходом до проведеного дослідження та забезпечуються характером і ступенем повноти розкриття у ньому питань теми. Оформлення дисертаційної роботи відповідає встановленим вимогам.

Поряд із тим, уважне ознайомлення зі змістом автореферату дає можливість зауважити, що *окремі моменти* дослідження потребують додаткового пояснення під час публічного захисту дисертації.

1. У пунктах 4 та 6 новизни дисертації вказується на однаковий критерій поділу злочинів проти правосуддя на види (видовий (груповий) об'єкт). Водночас види злочинів проти правосуддя, що виокремлюються автором у вказаних пунктах, різні. Так, у п. 4 до таких видів віднесено злочини, які посягають на конституційні засади діяльності органів досудового слідства, дізнання, прокуратури та суду; відносини, що забезпечують одержання достовірних доказів та істинних висновків у справі; відносини, які забезпечують належне виконання рішень, вироків, ухвал, постанов суду і призначеного покарання та інше. У п. 6 новизни дисертант з використанням такого ж критерію виокремлює вже інші види злочинів: злочини, що посягають на суспільні відносини: зі створення необхідних умов здійснення правосуддя; із процесуально регламентованого здійснення правосуддя судом; із забезпечення реалізації права

особи на правову допомогу; із забезпечення встановлення істини у справі та ухвалення справедливого рішення; з реалізації принципу невідворотності юридичної відповідальності. Тобто, у такому випадку порушено правила здійснення класифікації правових явищ.

2. Дисертант, наводячи окремі аспекти вдосконалення кримінально-правової протидії проблемам невиконання судових рішень, а також посяганням на діяльність виконавця судових рішень, вказує, що ним досліджено таку процесуальну можливість за законодавством Азербайджанської Республіки, як відкладення виконання вироку, що належить до процесуальних питань, які виникають на стадії виконання вироку і пов'язані виключно з повноважень суду. Відповідне положення потребує уточнення, оскільки незрозумілим залишається питання, в який спосіб відкладення виконання вироку може бути заходом попередження злочинів проти правосуддя.

3. Дисертант, формулюючи положення новизни дисертації, розуміє під правосуддям визначену законодавством діяльність по забезпеченню правопорядку, що полягає у вирішенні спорів і розв'язанні суспільних конфліктів шляхом законного і справедливого рішення у конституційному, цивільному, господарському, адміністративному і кримінальному судочинстві, постановленого судом за участю осіб, діяльність яких сприяє зібранню належних і допустимих доказів стосовно обставин справи. Вказане розуміння правосуддя вимагає додаткового пояснення у такому. По-перше, що охоплює таке поняття, як адміністративне судочинство: процедуру розгляду справ відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України чи згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення? Як вбачається, вказані процедури не можна об'єднувати одним поняттям. По-друге, дисертант стверджує, що правосуддя полягає у постановленні рішення судом за участю осіб, діяльність яких сприяє зібранню належних і допустимих доказів стосовно обставин справи (положення 1 новизни). Проте далеко не завжди рішення поставляється судом за участю осіб, діяльність яких сприяє зібранню належних і допустимих доказів стосовно обставин справи. Наприклад, за участі слідчого рішення апriori постановлятися не може. Окрім того, додаткового обґрунтування потребує

підхід, чи є авторське визначення поняття «правосуддя» уніфікованим та прийнятним для всіх галузей права? Адже зі змісту дисертації зробити висновок про підхід дисертанта до вказаного питання не вбачається можливим.

4. В авторефераті дисертації відзначається, що у роботі розроблено концепцію криміналізації злочинів проти правосуддя та наводяться ознаки цієї концепції. Проте, як вбачається з висновків, автор не розробив моделі кримінальних правопорушень проти правосуддя на прикладі КК бодай однієї держави: України чи Азербайджанської Республіки. Вважаємо це недоліком, оскільки теоретичні напрацювання дисертанта мали би бути практично втілені у вигляді конкретизованих законодавчих пропозицій.

5. Окремі положення автореферату є суперечливими. Зокрема, родовим об'єктом злочинів проти правосуддя у ньому пропонується розуміти порядок суспільних відносин, які забезпечують виконання завдань і досягнення цілей правосуддя. Як вказує автор, ним за основу взято наукову позицію стосовно розуміння об'єкта злочину як охоронюваного кримінальним законом порядку відносин між людьми, що виникають у суспільстві з приводу матеріальних і нематеріальних предметів. Водночас виокремлюючи конкретні види злочинів проти правосуддя, дисертант вказує не на порядок суспільних відносин, а на суспільні відносини (наприклад, злочини, що посягають на суспільні відносини зі створення необхідних умов здійснення правосуддя). Водночас, як відомо, у теорії кримінального права це дві самостійні наукові концепції розуміння об'єкта злочину.

6. В авторефераті дисертації стверджується, що автором сформовано висновок про те, що криміналізація неповаги до суду відповідає концепції криміналізації злочинів проти правосуддя, а також запропоновано авторську редакцію відповідної норми. Водночас залишається незрозумілим, чи відповідає криміналізація неповаги до суду підставі та принципам криміналізації, що виокремлюються у теорії кримінального права України. Зокрема, яким чином узгоджується пропозиція автора криміналізувати образу судді та інших учасників судочинства, якщо у КК України відсутня загальна норма про образу?

Відповідні питання потребують додаткового пояснення під час публічного захисту дисертації.

7. Під час виявлення дисертантом організаційних, правових та економічних заходів, спрямованих на усунення причин та умов, що сприяють вчиненню злочинів проти правосуддя доцільним було би також зазначити на перспективах розвитку інноваційних технологій та їх значенні для потреб системи правосуддя. Зокрема, мова йде про програмне забезпечення COMPAS (Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions) та інші програми, які використовують штучний інтелект та виконують функції асистента судді під час обрання запобіжного заходу підсудному².

8. В авторефераті дисертації зазначається, що елементами взаємодії громадянського суспільства і судової влади може виступати участь народних засідателів (присяжних) у здійсненні правосуддя, діяльність адвокатури як незалежного правозахисного інституту, а також формування суддівського корпусу на виборній (конкурсній) основі. Водночас залишається нерозкритим питання про те, чи може формування суддівського корпусу на виборній (конкурсній) основі бути дієвим запобіжником злочинності у сфері правосуддя. Окрім того, доцільно було би зупинитися на питання та відобразити їх в авторефераті дисертації, стосовно формування на виборній (конкурсній) основі не лише суддівського корпусу, а й правоохоронних органів, наприклад, органів прокуратури.

Зроблені зауваження і побажання у переважній більшості стосуються дискусійних питань, не впливають на належний науковий рівень дисертації, не піддають сумніву основні наукові результати, отримані здобувачем, і лише підтверджують складність і злободенність досліджуваної Ахмедовим Вусалом Алігісмоматом Огли проблематики.

Положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, відображено у наукових публікаціях, серед яких: 1 монографія, 16 статей, опублікованих у наукових фахових виданнях України з юридичних наук, 7

² Риков В.В. Штучний інтелект на допомогу правосуддю: дотримання прав людини. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/shtuchnyj-intelekt-na-dopomogu-pravosuddyu-dotrymannya-prav-lyudyny/>

статей у наукових періодичних виданнях інших держав, 6 тез доповідей на науково-практичних та науково-теоретичних конференціях.

Анотує дисертації відображає зміст основних положень дисертації.

Отже, за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю і достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також за оформленням дисертація відповідає вимогам, які встановлені в пунктах 9, 10 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 із змінами, та які висуваються до докторських дисертацій.

З огляду на викладене, вважаю, що дисертація Ахмедова Вусала Алігісмата Огли «Протидія злочинам проти правосуддя за кримінальним законодавством Азербайджанської Республіки та України» є завершеною кваліфікаційною працею, що містить нові науково обґрунтовані результати, які розв'язують важливу науково-прикладну проблему, а саме: сформована концепція криміналізації злочинів проти правосуддя в Азербайджанській Республіці та Україні, на підставі зазначеного внесено загалом конструктивні пропозиції щодо вдосконалення КК України та КК Азербайджанської Республіки

Автор дисертації – **Ахмедов Вусал Алігіснат Огли** – на основі публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент
завідувач кафедри
міжнародних відносин
Сумського національного
аграрного університету
доктор юридичних наук, доцент

 А.М. Ключко

20 квітня 2021 р.

